

העולם והתורה

מטרות הפעולה

החניכים יפגשו את המורכבות הקיימת בעולם המורכב מגורמים שונים, תחומים שונים, כאשר אין עדיפות לאחד מהם.

החניכים יכירו כי כדי לבחון תחום בצורה מלאה יש להתבונן בו לרוחב ולעומק, מכמה זוויות ורבדים שונים.

מבנה הפעולה

א. חשיפה למורכבות העולם וליחס אליו.

ב. הבנה כי לא ניתן להבין את העולם ללא התייחסות אליו בכמה רבדים.

ג. סיכום

מהלך הפעולה

א. חשיפה למורכבות העולם וליחס אליו

- משמיעים את השיר.

העולם מורכב מלבן ושחור | מילים: רובי דואניאס | לחן: טל ירדני

וטוב זה רע	ואין שום הבדל בין חושך לאור
יש אמת בשקר	יש קל בתוך כבד
וכל מה שבאמצע לא נורא	יש כבד ללא משקל
יש חולשה בחזק	וככה כל העסק מנוהל
וחזק בחלש	העולם מורכב מלבן ושחור
יש עקום לישר	ואין שום הבדל בין חושך לאור
ואין משמעות לממש	רע זה טוב
יש עדינות בכל גס	העולם מורכב מלבן ושחור
ומחוספס בעדין	ואין שום הבדל בין חושך לאור
ומישהו צריך לתת על זה את הדין	רע זה טוב
העולם מורכב מלבן ושחור	ואין שום הבדל בין חושך לאור
ואין שום הבדל בין חושך לאור	רע זה טוב
העולם מורכב מלבן ושחור	ואין שום הבדל בין חושך לאור
העולם מורכב מלבן ושחור	ואין שום הבדל בין חושך לאור

וכל מה שבאמצע לא נורא

רע זה טוב

וכל מה שבאמצע לא נורא...

וטוב זה רע

• דיון:

○ לאיזו מסקנה הגיע המשורר? מה בהסתכלותו על העולם גורם לו לחשוב כך?

מהשיר אנחנו קולטים ייאוש, חוסר אמונה באמת אחת, בטוב אחד, "אין שום הבדל בין חושך לאור", "רע זה טוב וטוב זה רע". הכותב לא מסכים לקבל אפשרות של אמצע, של מורכבות: יש ניגוד ברור בין הבתים - אשר מביאים את הרב תחומיות שבכל רובד בחיים, לבין הפזמון שמתכחש לכך - "מה שבאמצע לא נורא". נחזור אל השיר בסוף הפעולה.

הסתכלות שונה אינה בהכרח לא נכונה, יש כמה דרכים להסתכל על מציאות אחת.

- מקריאים את הפרק הראשון של הנסיך הקטן (נספח 1) - חובה לצרף את התמונות - ושואלים: האם המבוגרים טעו? בדרך כלל מביאים את הקטע הזה כשמדברים על דיכוי יצירתיות, על דמיון, על מעוף - אבל אנחנו נתעלם מהעובדה שהמבוגרים דיכאו את הילד (אולי הילד מדכא את המבוגרים?), ונשאל - האם אכן לא נכון לראות בנחש הזה כובע? אולי לפי תפיסת העולם של המבוגר, הציור אכן מראה כובע, וזה לא משנה מה הילד התכוון לצייר? כמו שכשמחבר מוציא לאור ספר לכל אדם פשוט, שלא דווקא מבין בספרות, הרשות נתונה להבנה אחרת של הטקסט...

אפשר לומר שהמבוגרים הצטמצמו, פישטו -

← אבל האם הם טעו?

← מה גרם להם להבין אחרת את הציור?

ב. הבנה כי לא ניתן להבין את העולם ללא התייחסות אליו בכמה רבדים.

- משחקים את המשחק "מי רוצה להיות מיליונר", עם החוקים הרגילים, אבל השאלות הן בעלות הכרעה בלתי אפשרית. על אותו משקל אפשר גם לשחק הימורים. בכל מקרה מומלץ לשחק על הפסד או רווח (של סוכריות, שקדי מרק או כל דבר אחר), כדי שיהיה יותר מתח ועניין, וכדי שהחניכים באמת ירצו להצליח לענות. (כדאי להתחיל עם שאלה אמיתית או שתיים, כדי שייוצר עניין כלשהו בהתחלה, ורק אז להתחיל לשאול את השאלות הבאות:

← מציגים עט אדום ושואלים: איזו מבין התשובות הבאות מתארת טוב יותר את העט?

א. העט אדום.

ב. העט הוא אמצעי כתיבה.

ג. העט הוא דומם.

ד. בעט יש דיו.

← מדוע התפוח נופל מהעץ?

א. בגלל חוקי המשיכה

ב. בגלל שהוא בשל

ג. כדי שהעץ ימשיך להתרבות, גרעין התפוח חייב להיזרע בקרקע

← מדוע הכדור עגול?

א. כדי לסמל שהמזל גדול

ב. מפני שהוא צריך להתגלגל

ג. מפני שהעור שממנו עשוי הכדור נחתך בצורה עגולה

ד. מפני שלחץ האוויר גורם ללחץ שווה בכל הקצוות

← מכמה גורמים מורכב שולחן (בשולחן עם ארבע רגלים, הבנוי מפלסטיק עץ וזכוכית, אפשר לשנות את התשובה ולהביא שולחן אמיתי כך שיתאים יותר)?

א. 5 - ארבע רגליים ופלטה.

ב. טריליונים של אטומים.

ג. 1 -- שולחן זה שולחן!

ד. 4 - עץ (הרגליים), פלסטיק (מעמד הזכוכית), זכוכית (הפלטה) ברזל (הברגים)

- עורכים משפט פומבי: כל אחד מהחניכים מקבל שני פתקים בצבעים שונים. בכל סבב נבחר שני מועמדים שונים שייאלצו לתאר הסבר לתופעה מסוימת (בתחום הטבע, הספורט, הנפש וכו'). הקהל יכריע מי צודק.

נבחר תופעות אשר הגורמים להן כרוכים זה בזה, משפיעים זה על זה וכו'. לקהל אין דרך להכריע. העיקרון דומה למשחק הקודם, אך שונה: בשאלות מי רוצה להיות מיליונר אין הכרעה, ואילו כאן נשתמש בדוגמאות של סיבה הגורמת לסיבה, רבדים שונים וכו'. בקיצור, זה קצת יותר מורכב מהשאלות של המיליונר.

לדוגמה: כיצד פועלת מערכת הנשימה של האדם? נציג א' יקבל הסבר על תפקודם של החיישנים בקליטת מציאותו של פחמן דו חמצני בדם, ואילו נציג ב' יקבל הסבר על תפקוד הסרעפת. מובן שאין סיבה אחת נכונה, אלא יש תהליך - החיישנים קולטים, המוח שולח בעקבות כך הוראה לסרעפת וכו'.

- נביא שאלות מתחומים שונים, ומעניינים קצת יותר: סיבות לכישלון במשחק כדורגל (או בתצוגת אופנה - לבנות), סיבות להחלטות של מנהיג מסוים בהיסטוריה וכו'.

כמובן, אפשר לעשות את הכל יותר מעניין אם יש ממש מוצגים של כל דבר - כמעין הקדמה לכל סבב: הקרנה של משחק הכדורגל, ציטוט מנאום המנהיג, תחרות מי מצליח לנשום הכי פחות זמן...

המחשה שבלא ראייה רב-תחומית על המציאות, השפיטה שלנו לקויה. בכל הדוגמאות חוסר ידע בתחום מסוים, או ידיעה חלקית, אינם מאפשרים שפיטה נכונה של המציאות.

- אפשר להביא מקרים של שופטים שטעו בשפיטה כי לא הייתה להם תמונה מלאה של המציאות.

דוגמה נוספת: פרשיית הילד מוחמד אדורה - במהלך הפרעות של תשס"ב פורסם צילום וידאו על ילד שצה"ל הרג ולא אפשר את פינויו במבצע חומת מגן בג'נין. לאחר כמה שבועות התפרסמה זווית אחרת של צילום, שהוכיחה כי ההאשמות היו שקריות.

כמו כן, ניתן לנסות להבין איך בעולם העתיק הבינו כל מיני תופעות טבע, כאשר בעצם חסר היה להם מידע. אפשר להשתמש בדוגמאות הבאות: העולם שטוח, המכתשים בירח וכדומה.

- חוזרים אל השיר של תחילת הפעולה ושואלים: מדוע מורכבות מלחיצה אותנו? מה היתרון של דרך הסתכלות כזאת על העולם?

ד. סיכום- לימוד

לקבוצה ברמה גבוהה אפשר להכניס כאן קטע לימוד על "מחול הצדיקים" מהגמרא במסכת תענית ל"א:

"אמר ר' אלעזר, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו שנאמר 'ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה קיוינו לו ויושיענו זה ה' קיוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו'".

פירושים רבים יש לעניין, ואחד מהם הוא שעניינו של המחול הוא מעגל. כשאנשים נמצאים במעגל ומסתכלים על מה שבמרכז, כל אחד רואה פן אחר של הדבר המרכזי, וכאשר הם מסתובבים - במחול - כל אחד רואה את כל הצדדים. כלומר - כל הצדדים נכונים.

אפשר לחבר לזה גם המחשה. החיסרון של המדרש הוא שזה איזשהו פיתרון של המורכבות בעולם, של שבעים פנים לתורה וכו'. ואולי עדיף לגמור את הפעולה דווקא בבלבול, שהחניכים ייצאו מהפעולה בהבנה שהעולם מורכב, בלי פתרון לקושי הזה, ועל בסיס זה הם יבינו טוב יותר בפעולה נוספת - שכל צד בעולם הוא גילוי של הקב"ה, וכך אני פוגש אותו דרך רבדים שונים במציאות. אין רובד שבו ה' אינו מתגלה.

כשהייתי בן שש ראיתי פעם תמונה נהדרת בספר אשר שמו "סיפורים אמיתיים", אודות החיים ביערות בראשית. נראה בה נחש בואה בעת שהוא בולע חיה. הנה העתק של התמונה:

בספר נאמר: "נחשי בואה בולעים את טרפם כשהוא שלם, בלי ללעוס אותו קודם לכן. לאחר זאת אין ביכולתם לזוז, והם ישנים במשך שישה חודשים תמימים, אשר נחוצים להם כדי לעכל את הטרף."

בימים ההם הרהרתי רבות אודות הרפתקאות בג'ונגל, ולאחר מספר נסיונות בעפרונות צבעוניים, הצלחתי לצייר את הציור הראשון שלי - ציור מספר אחת. הוא נראה כך:

הראיתי את יצירת המופת שלי למבוגרים, ושאלתי אותם אם התמונה מפחידה אותם. הם ענו: "מדוע שתמונה של כובע תפחיד אותנו?" אבל לא היה זה ציור של כובע, אלא ציור של נחש בואה בעת שהוא מעכל פיל. לכן ציירתי תמונה נוספת בה נראה תוכו של נחש הבואה, כדי שהמבוגרים יוכלו להבינה. תמיד יש להסביר להם דברים. ציור מספר שתיים שלי נראה כך:

הפעם המבוגרים יעצו לי להניח לציור נחשי בואה, מבחוץ או מבפנים, ותחת זאת להקדיש את מאמציי ללימוד גיאוגרפיה, היסטוריה, חשבון ודקדוק. זו הסיבה לכך שבגיל שש ויתרתי על מה שהיה עשוי להיות קריירה מפוארת של צייר. כשלונותיהם של ציור מספר אחד וציור מספר שתיים ריפו את ידי. מבוגרים לעולם אינם מבינים בעצמם, ומיגיע הדבר עבור ילדים לשוב ולהסביר להם דברים.

אם כך, בחרתי במקצוע אחר ולמדתי להטיס אווירונים. טסתי מעט על פני כל העולם, ואמנם הגיאוגרפיה עזרה לי רבות. במבט חטוף יכולתי להבדיל בין סין לבין אריזונה. אם מישהו הולך לאיבוד בלילה, ידע כזה הוא רב ערך עבורו.

במהלך שנותי היו לי מפגשים רבים, עם הרבה אנשים רציניים. חייתי זמן רב בקרב המבוגרים. הכרתי אותם באופן אישי, מקרוב, והכרות זו לא שיפרה את דעתי עליהם.

בכל פעם שפגשתי אדם אשר נראה לי שמחשבתו צלולה, ערכתי את הניסוי של ציור מספר אחד, שנשאתי עימדי תמיד. כך ביקשתי לבדוק אם זהו אכן אדם בעל הבנה.

